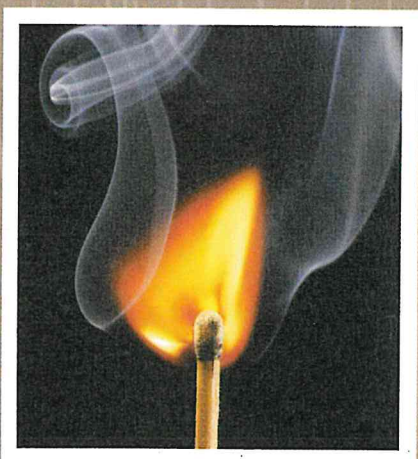

Nya perspektiv

Dokumentation från seminarium 8, 2013

Den sårbara familjen

Psykisk hälsa

Riskbruk och riskbeteende

Äldres hälsa

För värmlänningarnas bästa

Gemensamma mål i kommunerna och landstinget

Innehåll

Inledning _____	3
Nya perspektiv – Välkommen _____	4
"Ert nya arbetssätt gör skillnad" _____	5
Den rotlösa, trådlösa och hypersociala generationen _____	6-7
Nya perspektiv i planer och budget – så gör vi _____	8
Utmaning: Den sårbara familjen – uppsatta mål och nuläge _____	9
Ett socioekonomiskt perspektiv – vad är det? _____	10-11
Omvandla verksamhetens frustration till innovation – insatser för ett snabbare införande _____	12-13
Utmaning: Äldres hälsa – uppsatta mål och nuläge _____	14-15
Röster och reflektioner i halvlek! _____	16-17
Utmaning: Psykisk hälsa – uppsatta mål och nuläge _____	18
Coach-projektet ger extra stöd tillbaka till arbetsmarknaden _____	19
VISIT är ett samverkansprojekt för bättre psykisk hälsa hos barn och unga samt deras familjer _____	20
Utmaning: Riskbruk och riskbeteende – uppsatta mål och nuläge _____	21
Risk, skydd och strukturerad bedömning – barn och unga med (eller i riskzonen för) normbrytande beteende _____	22-23
Våga drömma _____	24-25
Gemensam inriktning och nya resultatmål för alla utmaningar – fokus från 2013 och framåt _____	26-27

Politisk styrgrupp mandatperiod 2011-2014

Catarina Segersten Larsson, Region Värmland
 Ulric Andersson, Landstinget i Värmland
 Sten Fransson, Arvika kommun
 Elisabeth Kihlström, Landstinget i Värmland
 Ingela Wretling, Karlstads kommun

Beredningsgruppen

För Landstinget i Värmland
 Karin Haster, Margareta Jansson,
 Karin Malmqvist, Henrik Svensson
För kommunerna i Värmland
 Ann-Katrin Nilsson, Per-Joel Sewelen,
 Kristina Steijner, Gunilla Öberg
För Region Värmland
 Yvonne Lennemyr

Inledning

Utvecklingsarbetet Nya perspektiv inleddes 2007 med seminarier för samtliga ledande politiker och tjänstemän från kommunerna och landstinget. Detta är dokumentationen från seminarium 8.

Syftet är att lära känna varandra, varandras förutsättningar och gemensamt kunna analysera befolkningens hälsa och dess behov och efterfrågan av välfärdstjänster; utbildning, vård och omsorg, sjukvård och hälsofrämjande insatser. För invånarna i Värmland är organiseringen av välfärdstjänsterna inte det allra viktigaste – det viktigaste är att tjänsterna fungerar när behov uppstår. För kommuner och landsting är samverkan och samarbete det enda hållbara förhållningssättet, välfärdstjänster är ett delat ansvar.

I Nya perspektiv skapas möjligheten att utveckla innovativa samverkansformer utifrån helhetssyn på värmlänningarnas bästa. På den gemensamma arenan – vid seminarierna, i arbetsgrupper – kan relationer, tillit och förtroende utvecklas som stärker samarbetet.

Nya perspektiv fokuserar på fyra områden där gemensamt arbete för värmlänningens bästa krävs för att göra skillnad. Områdena är – den sårbara familjen, psykisk hälsa, riskbruk och riskbeteende samt äldres hälsa. Arbetet bör bedrivas så att de sociala skillnaderna i hälsa inom respektive utmaning utjämnas.

Inom varje utmaning har gemensamma och övergripande ambitioner formulerats i gemensamma inriktningar. Dessa är vägledande för konkreta resultatmål (resultat och effekter för befolkningen) som ska vara tidsbestämda och mätbara. Tanken är att dessa mål ska arbetas in i respektive

organisations ordinarie beslutsprocess. De gemensamma inriktningarna är tänkta att kvarstå över en längre tidsperiod till skillnad från resultatmålen som förväntas växla över tid. Valet av resultatmål har utgått från en bedömning av vad som varit de största behoven hos befolkningen och som kräver samverkan mellan kommunerna och landstinget för att kunna åstadkomma en gynnsam utveckling för medborgarnas bästa. Vi har nått upp till några av de uppsatta målen och nya resultatmål är formulerade.

Nya sätt för samhället att göra gott för den enskilde värmlänningen i olika skeden av livet måste stödjas med utvecklingen av organiseringen där värmlänningarnas behov är utgångspunkt. Tillsammans med seminarierna har de gemensamma arbetsgrupper, som tillsattes 2008 med tjänstemän från både kommun och landsting inom de fyra utmaningarna, starkt bidragit till vitalisering av samverkansarenor och vi har skapat ett bättre samarbetsklimat i länet.

Utvecklingsarbetet fortsätter och under 2014 kommer vi att träffas till Nya Perspektiv seminarium 9.

Karlstad maj 2013

Catarina Segersten Larsson
Ordförande politiska styrgruppen
Nya perspektiv

Välkommen!

Nya perspektiv är ett utvecklingsarbete där vi sätter gemensamma mål för flera viktiga utmaningar. Det handlar inte bara om att skapa ett bra samverkansklimat mellan Värmlands 16 kommuner och landstinget, utan också inom varje organisation.

Det konstaterar regionråd Catarina Segersten Larsson, ordförande i den politiska styrgruppen för Nya perspektiv, när hon hälsar 130 deltagare välkomna till det åttonde seminariet i ordningen.

– Att träffas så här – för att hämta in ny kunskap, diskutera våra utmaningar, följa upp och sätta nya mål – i avsaknad av politiska beslut har blivit en av våra framgångsfaktorer, fortsätter hon. Vi är inte här för att förhandla, vi är här för att skaffa oss en gemensam målbild. Sedan tar vi med oss denna hem i våra respektive organisation för att kunna sätta fokus på rätt frågor.

Arbetet inom Nya perspektiv har pågått sedan 2007.

– Vi vet att vi har ögonen på oss från många håll. Andra ser vad vi gör, reflekterar och är nyfikna på de resultat vi uppnår. Alla här kan sträcka på sig, vi vet att vi redan har inspirerat andra att göra likadant.

De fyra utmaningarna utgör inga enkla frågor.

– Vi är alla medvetna om att det inte är lätt att hitta lösningar. Det är därför det är så viktigt att hitta nätverken, att vi under de här dagarna finner och lär känna nya personer att samarbeta och bolla idéer med i vardagen på hemmaplan.

– Det är en förutsättning för Värmlands utveckling! När vi lyckas blir förbättringarna till tillväxtfaktorer. Det är samma medborgare, samma värmlänningar, som vi talar om och träffar. Det är därför viktigt för vår livsmiljö hur den offentliga servicen ser ut och fungerar. Den är en viktig komponent i Värmlands framtidsstrategi.

– Jag vill därför också komma med en uppmaning – ta chansen att vara aktiva i remissarbetet med Värmlandsstrategin.

CATARINA
SEGERSTEN LARSSON

NYA PERSPEKTIV

"Ert nya arbetssätt gör skillnad!"

Anne Bylund är moderator under Nya perspektivs två seminariedagar.

– Jag kommer att ledsaga er genom programmet, lyfta fram tankar och inspel. Jag hoppas att det ska bli diskussioner kring borden och att vi alla åker härifrån fyllda av mod och vilja att förändra.

Anne Bylund startar med att visa ett antal klassiska bilder där det inte är självklart vad de föreställer. En bild är lika mycket en ung vacker kvinna som en tandlös äldre dam. En annan är samtidigt både en saxofonspelande man och ett ungt flickansikte. Hon har naturligtvis ett syfte med bilderna.

– Vi tror så ofta att vi ser samma sak – men bilden kan vara helt olika. Vi ska tillsammans se på ledning och styrning ur nya perspektiv med utgångspunkt i ett antal utmaningar och befolkningens behov, till exempel:

Fler barn ska klara skolan!
Rökningen ska minska!
Den psykiska hälsan ska öka!
Fallskador ska minska!

Deltagarna är förtroendevalda politiker och tjänstemän från Värmlands 16 kommuner, Landstinget i Värmland och Region Värmland. Hon tycker därför också att det är på sin plats att påminna om det grundläggande i var och ens uppdrag.

– Ni som är politiker är experter på befolkningen. Ni lutar er huvudsakligen inte mot vetenskap utan en mix av fakta, värderingar och fingertoppskänsla. Ni som är tjänstemän är däremot experter inom era sakområden. Ni har rationalitet och effektivitet som era främsta ledstjärnor. Ni behöver vara lyhörda och ha förståelse för varandra, respektera varandras roller och ansvar. Det är befolkningen som väljer politiker till en demokratiskt styrd organisation. De anställda tjänstemännen får

sedan sina uppdrag från politikerna att utföra och tillhandahålla ett relevant utbud av tjänster till befolkningen.

– Det är på grundval av det utbudet, och de sätt tjänsterna utförs på, som befolkningen utvärderar de folkvalda politikerna.

Anne Bylund uppmanar seminariedeltagarna att ge sig själva en stor applåd.

– Med Nya perspektiv har ni tagit till er ett nytt arbetssätt. Er gemensamma kraft, ansvarstagande och tålamod har skapat förutsättningar att genomföra satsningar för värmlänningarnas bästa. Ni har gjort skillnad, vilket också har uppmärksammats och premierats på nationell nivå.

ANNE BYLUND

Den rotlösa, trådlösa och hypersociala generationen: (Morgon-) dagens unga

Ole Petter Nyhaug jobbar med marknadsundersökningar, som idrottsledare och har ett socialt engagemang för unga som behöver bryta med destruktiva vanor och miljöer. Genom sina möten med unga idag har han kopplat flera begrepp till den unga generationen för att vi andra vuxna bättre ska förstå oss på dem.

Själv har han skaffat sig kunskap och insikter om den unga generationen genom både jobb och social engagemang. En sak kan man konstatera direkt – dagens unga och dagens vuxna tänker olika. Ole Petter Nyhaug gör detta tydligt genom att visa en svartvit bild på en grupp barn som ler mot kameran i solskenet. Seminariedeltagarna ser ”mångkultur”, ”glada barn” och ”gemenskap”.

– De 15-åringar jag frågat associerar främst till populärkultur, medier och reklam. Några sa ”skräckfilm”. När vi ställde följdfrågor kring detta, fick vi veta att amerikanska skräckfilmer börjar med att invagga tittarna i trygghet genom att visa det perfekta, glada och bekymmerslösa – för att sedan ta en helt annan vändning och skrämma slag på publiken.

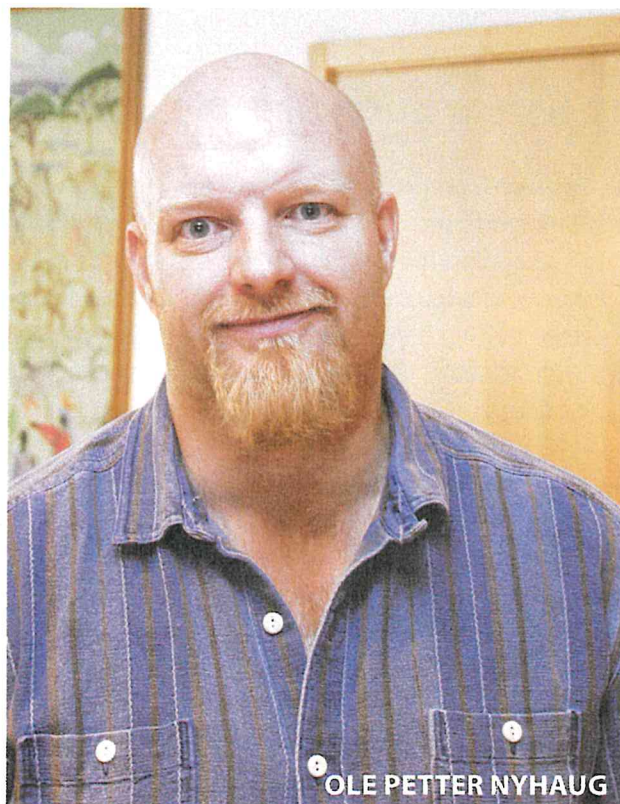

Mångfald eller skräckfilm?

Den presterande generationen

Dagens unga har ambitioner och vill göra bra ifrån sig. De är omtänksamma och positiva. 62 procent av de tillfrågade upp till 23 år tror att de har bättre framtidsutsikter idag, än vad unga hade för 30 år sedan.

– Denna bild skiljer sig från den vi möter i media, där problematiseras ofta de unga. Men det har skett en förändring på senare år som vi vuxna inte alls hängt med i.

OLE PETTER NYHAUG

Unga dricker till exempel mindre alkohol än tidigare och debutåldern för alkohol har höjts. Unga tränar mer och lever mer hälsosamt. De tar ansvar. Kontroll och prestation är idealen.

– Samtidigt har polariseringen blivit större. De som inte klarar pressen faller igenom hårdare.

Den expressiva generationen

”Se mig!” ropar de unga.

– De vill vara individer, bli satta i centrum. De är vana vid uppmärksamhet – de har föräldrar som uppmuntrar allt de gör och som engagerar sig i dem till hundra procent.

Han citerar också den världskände och värmländske fotbollstränaren Sven-Göran Svennis Eriksson:

”...enda sättet att få dem att bli ett bra lag är att få var och en att tro och känna att de är bäst på någonting”.

– Så är det också med våra ungdomar. De behöver en tydlig roll som bäst på något. Så kan vi jobba med barn i

alla sammanhang – idrottslag, problembarn och våra egna där hemma.

Genom sociala medier har saker och ting i ungas vardag blivit allt mer synliga.

– Vi gjorde en innehållsanalys av bloggar. 28 procent av dem vi studerade handlade om psykiska problem. Vi läste allt från konkreta självmordstankar till mer allmänna kommentarer som ”idag mår jag lite dåligt”. De är öppna med andra saker än vad vi är vana vid. De delar med sig och öppnar därmed upp för en dialog.

Den överstimulerade generationen

Unga lever i nuet. Agerar till stor del på impuls. De planerar inte, vill hålla öppet in i det sista för vad som ska hända.

Studier av ungas vardagsliv berättar att deras dygn är betydligt längre än 24 timmar. Unga i Europa fyller 27 timmar per dygn med aktiviteter. Det visar inte bara att de är mycket aktiva, utan också att de ofta gör många saker samtidigt. I Asien var siffran 38 timmar per dygn.

– Unga blir ändå inte stressade. Trots att de gör läxor, lyssnar på musik och är på nätet samtidigt så kan de ändå svara att de ”bara varit hemma och inte gjort något speciellt”.

Den rotlösa och trådlösa generationen

Unga behöver tydliga ramar.

– Men innanför dessa behöver de få vara enskilda personer som hittar sina egna vägar. De behöver få lösa problem och ta till sig kunskap på sina egna sätt.

Vill du veta mer?

Ole Petter Nyhaug, analytiker, e-post olepetter@mervett.no, www.facebook.com/fremsikt

Lyssna på deltagarröster.

**Maj-Britt Andersson,
chef Hälso- och sjukvårds-
staben, Landstinget i Värmland**

**Berätta kort vilka insikter du
främst tar med dig hem från
Nya perspektiv.**

– Vi har fortfarande en hel del att göra och vi behöver hitta former för att förändra våra arbetssätt. Insatser behöver planeras utifrån individens perspektiv och det är dags att våga tänka lite annorlunda, till exempel att investera i individen för att få ett långsiktigt och hållbart resultat framåt.

– Vi kan inte ducka för utvecklingen av olika digitala tjänster som Mina vårdkontakter, Nationella patientöversikt med flera. Dessa öppnar upp för medborgarnas delaktighet. Det betyder mycket för fortsatt samverkan mellan kommuner och landstinget och ger en högre kvalitet.

**På vilket sätt kommer arbetet inom Nya perspektiv
spela roll i ditt arbete på hemmaplan?**

– Det som ligger närmast mig som chef för Hälso- och sjukvårdsstaben är att vi inom staben på olika sätt stödjer verksamheterna i de olika samverkansområdena. Vi är involverade i ett flertal områden. Ett av dem är landstingets ”Fördjupad samverkan kommuner och landsting”, där bland annat sammanhållen vård och omsorg om de mest sjuka äldre ingår, ett annat exempel är folkhälsoarbete i samverkan.

– Förbättringsarbeten pågår också för vårdprocesser, vårdkedjor och kvalitetssäkring i vårdens övergångar, för att nå målet god hälsa och sjukvård för medborgarna i Värmland.

Nya perspektiv i planer och budget – så gör vi

Jane Larsson, landstingsråd, Landstinget i Värmland

– Nya perspektiv har gett en bra grogrund med ny kunskap och många goda tankar som vi tar med oss in i arbetet med landstingets flerårsplan. Det betyder att våra gemensamma målsättningar och flerårsplanen kan gå hand i hand.

– Om vi misslyckas kan vi i alla fall inte skylla på att samverkan inte fungerar. Vi behöver hela tiden påminna oss om att vi finns till för värmlänningarna.

Generell inriktning med fokus på Nya perspektiv:

- Samverkan med kommuner och andra aktörer har fördjupats.
- Värmlänningarnas ohälsotal ska sänkas.
- Förhållningssättet ska vara förebyggande och hälöfrämjande.
- Landstinget ska medverka till en positiv och hållbar regional utveckling.

Mål i aktuell landstingsplan för 2013:

- Andelen värmlänningar som anser sin hälsa vara god eller mycket god ökar.
- Andelen barn med övervikt minskar.
- Andelen patienter som blir tillfrågade om tobaksvanor ökar.
- Antalet deltagare i rökavvänjning ökar.

– Landstinget kommer att jobba med våra fyra utmaningar. Jag vill att vi som sitter här ska vara intresserade av framtiden – det är i den vi ska leva och tillbringa vår tid!

Katarina Johannesson, kommunalråd, Årjängs kommun

– I samband med att vi gjorde en nystart i vårt folkhälsoarbete 2010 tog vi avstamp i det måldokument som tagits fram i samband med arbetet inom Nya perspektiv. Det har varit mycket värdefullt och betyder att politiker i alla våra nämnder och även inom landstinget har haft samma bild att jobba mot. Vi gör en gemensam avstämning några gånger per år och ser att vi kan bli ännu bättre att samverka kring de här utmaningarna.

– Nu står vi inför en revidering av folkhälsoplanen och vi tar ännu mer från det här arbetet med oss in i detta.

JANE LARSSON, KATARINA JOHANNESSEN

Utmaning:

Den sårbara familjen – uppsatta mål och nuläge

Elisabeth Kihlström, landstingsråd, Landstinget i Värmland och representant för den politiska styrgruppen för Nya perspektiv, presenterade en uppföljning av tidigare uppsatta resultatmål för utmaningen Den sårbara familjen.

– Tanken med den här utmaningen är att vi alla ska sätta barnets bästa i första rummet. Vi ska skapa förutsättningar för att göra rätt insatser i rätt tid. Vi ska också ge det föräldrastöd som behövs för att fler vuxna ska klara av att ta sitt ansvar för barnen, konstaterar hon.

ELISABETH KIHLSSTRÖM

>>> Andelen unga som är behöriga att söka till gymnasieutbildning efter avslutad åk 9 ska öka från 90 % (2010) till 97 % (2015)

– Här ser vi tyvärr ett något sämre resultat än tidigare år, vi ligger dock fortfarande över snittet i riket. Arbetet fortsätter med stor medvetenhet om att om vi vill förbättra barn och ungdomars möjligheter i livet så behöver vi hjälpa dem att klara grundskolan. Det är en stor utmaning att skapa en skola för alla.

>>> Alla barn (100 %) ska erbjudas och komma på de hälsobesök och få vaccinationer som de har rätt till via skola och BVC.

– Det är frivilligt att komma till hälsobesöken och att få de vaccinationer som ingår i programmet. Idag kommer 99 procent av eleverna i grundskolan till sina erbjudna samtal. För gymnasieskolan är andelen 85 procent.

– Vår utmaning handlar bland annat om att nå de familjer och unga som verkligen behöver det stöd de kan få via barnavårdscentralerna och skolhälsovården – de som befinner sig i riskgrupperna. Det pågår ett stort arbete för att fånga upp fler.

>>> Barns psykiska hälsa ska öka med utgångspunkt från ett sammanvägt index för åldersgrupperna i åk 4, 7 samt gymnasiets år 1.

– De unga får bland annat svara på frågor om de känner sig ledsna, oroliga, arga, på dåligt humör, hur de sover. Det optimala resultatet är kopplat till index 100.

– Vi ser en liten förbättring det senaste året, en ökning från 86 till 87. Det finns dock en markant skillnad mellan flickor och pojkar som också ökar ju äldre de blir.

– Även när det gäller detta resultatmål vill vi poängtera att det är viktigt att barn och unga får en bra start i livet. Stöd behövs till både dem och deras vårdnadshavare.

Ett socioekonomiskt perspektiv – vad är det?

Vad är samhället redo att betala för att rädda människor från utanförskap? Och vad kostar det att låta bli? Två filmer som producerats av Skandia Idéer för livet får illustrera svaren på dessa frågor. Det är nationalekonom Ingvar Nilsson som förklarar och berättar.

Inledning

– I Sverige finns ungefär fem miljoner människor i arbetsför ålder. En miljon av dem befinner sig mer eller mindre permanent i ett utanförskap – de inte kan försörja sig själva genom arbete. Ett ännu större problem är de unga. Varje år lämnar ungefär 110 000 personer gymnasieskolan. Av dem är det 13 000 som förefaller vara permanent marginaliserade i samhället. Det är unga människor som vi inte tar till vara, som inte kommer in på arbetsmarknaden.

– Det här problemet ökar. Det ser man när man studerar den här utvecklingen över tid. Men man ser också att det inte är ett konjunkturproblem. Det är ett strukturellt fenomen. De som far särskilt illa – det är de unga flickorna. Deras psykiska hälsa, deras välmående, försämras värre än för de unga pojkar.

– Går man in och tittar i en vanlig skolklass, och flyttar statistiken in i klassrummet för att göra den mer begriplig, så blir bilden också lite besvärlig. I en klass på 25-30 barn så finns det statistiskt sett något av barnen som har neuropsykiatrisk problematik. Det kan vara ADHD, det kan vara Aspergers, autismspektrumtillstånd, Tourettes syndrom eller något liknande. Det finns ett barn, förmodligen en pojke, som har dyslexi. Det finns ett barn, en flicka, som är deprimerad, har ätstörningar eller självskadebeteende. Och två-tre av barnen i den här klassen har en familj på hemmaplan som i någon mening inte är välfungerande. Det kan vara missbruk, hedervåld, psykisk ohälsa hos föräldrarna.

– Det här är en del av förklaringen till utanförskapet. Skolan är ofta inte speciellt rustad för att hantera detta. Det är ett växande problem, och det kostar oerhörda stora summor med pengar. Huvuddelen av detta är onödigt. Det finns idag kunskaper och metoder för hur vi ska hantera de flesta av de här problemen. Det är bara det att vi inte placerar pengarna på det ställe där de gör bäst nytta.

– Varje barn som växer upp i det här samhället har kostat oss mellan 3 och 4 miljoner kronor i form av en investering för barnets framtida liv. Barnhälsovård, förskola, grundskola, gymnasieskola. Tyvärr är en hel del av de här investeringspengarna helt bortkastade eftersom vi inte tar till vara på de goda effekter vi skulle kunna uppnå.

– Vi har ett skolsystem som i väsentliga stycken utgår från att alla är lika. Sedan försöker vi plocka ner fyrkantiga barn i runda hål. Och 13 000 av dem ramlar av banan varje år.

Vad är det då som krävs för att detta istället ska fungera?

– Det första är: **Gör tidiga insatser!** Det är alltid både bättre och billigare att stämma i bäcken än i ån. Det andra är: **Gör långsiktiga insatser!** Uthålliga insatser istället för punktinsatser. Och det tredje är: **Gör insatserna samordnade!** BUP, socialtjänsten, skolan och närpolisen. Då drar vi tillsammans åt samma håll.

– Effekterna av att jobba på det sättet är främst två. De här barnen kommer med stor sannolikhet få ett mycket bättre liv. Det kommer dessutom bli betydligt billigare för samhället.

Fallet Patrik – tidiga insatser, en lönsam investering

– Vi har i vår skolklass en pojke som vi kan kalla Patrik. Han går i första klass. Han är ganska stökig. Charmig men orolig. En typisk spring-i-benen-pojke. Han är inte tyst och han har problem med sin impuls kontroll. Fröken klarar inte situationen, man jobbar hårt med elevvårds-konferenser men man reder inte upp det. Han kanske har det lite svårt på hemmaplan.

– Låt oss nu tänka att vi kan avsätta 500 000 kronor för ett litet projekt vi kallar ”Rädda Patrik”. Syftet är att ge honom sådant stöd att han faktiskt inte misslyckas i skolan. Vi sätter ihop ett team med rätt människor – psykologer, kuratorer, elevvårdspersonal, skolsköterska, specialpedagoger.

När man har gjort det kommer snabbt frågan: 500 000 kronor, är det lite eller mycket?

– När frågan ställs till olika kommuner så blir också svaren väldigt olika. I en del kommuner säger man ”felräkningspengar”. I andra kommuner säger man ”det tar hela vår budget”. Men jag menar att det i grund och botten är en felaktig frågeställning om det är mycket eller lite pengar. För det enda vi vet idag är att vi behöver lägga ut 500 000 kronor, men vi vet varken kostnaderna för alternativen eller vad effekterna av de här pengarna är. Därför så måste vi ställa oss frågan: Vad kostar alternativen?

– Det dominerande svaret är att Patrik misslyckas i vuxenlivet. Går det bara måttligt dåligt för honom så blir han en långtidsarbetslös person som aldrig kommer in på arbetsmarknaden. Kostnaderna för det är mellan 10 och 15 miljoner kronor. Om han riskerar att bli gängkriminell eller missbrukare, så är kostnaderna betydligt högre, 25-75 miljoner kronor.

– Så vi kan alltså direkt konstatera att kostnaden för alternativet att inte göra något för Patrik idag, är oerhört

hög i förhållande till om vi gör insatser nu. Vi behöver alltså fundera på vad vi har för perspektiv på Patrik. Är han som barn, när han har problem, och de insatser vi gör – är det en kostnad? Eller är det en social investering – som vi gör för både Patriks och samhällets skull?

Vem är det då som tjänar på denna investering?

– De som kommer att visa röda siffror är barn- och ungdomspsykiatri och skolan som tar de tidiga investeringarna. Och de som tjänar på investeringarna är socialtjänsten och rättsväsendet. Det här är den grundläggande problematiken kring många barn som vår Patrik. Den som investerar i barnen – får inte del av vinsten. Och den som får vinsten, har sällan tagit investeringskostnaden.

– Patrik har här blivit en illustration över tre problem som vi som jobbar med socioekonomiska analyser försöker fånga.

- Vad händer om vi bara tänker i årsbudgettermer istället för långsiktigt? Då satsas det aldrig på Patrik.
- Vad händer om vi inte klarar av att flytta pengar mellan de olika stuprören i våra offentliga organisationer? De som skulle kunna göra något för Patrik, har inte ekonomiska muskler att göra det. Och de som skulle kunna tjäna på det har inga möjligheter att satsa.
- En tämligen billig insats som skulle kunna göras tidigt i Patriks liv, och som uteblir, leder förr eller senare till en oerhörd kostnadsexplosion.

Vill du veta mer?

Filmerna finns att se på

<http://utanforskapetspris.se/utbildning/>

DANIEL FORSLUND

Omvandla verksamhetens frustration till innovation – insatser för ett snabbare införande

Vinnova är Sveriges innovationsmyndighet med uppdrag att stärka Sveriges innovationskraft för hållbar tillväxt och samhällsnytta. Offentlig sektor är ett tydligt utpekad utvecklingsområde.

Det är därför chefsstrateg Daniel Forslund finns med under Nya Perspektiv.

– Varje år investerar Vinnova drygt 2,2 miljarder kronor i spännande innovationsprojekt runt om i landet, säger han. De flesta projekten finns inom privat näringsliv och hos universitet och högskolor. Men det finns ett stort fokus hos oss att från och med nu driva innovationer också inom offentlig sektor.

Först och främst vill han göra klart att begreppet innovation omfattar så mycket mer än teknikutveckling. Innovativa lösningar behövs för arbetssätt, samverkan, processer, tjänster och bygget av organisationer. Ett annat exempel är bemötande – hur vi tar emot patienter, brukare och anhöriga.

– Vi vill att ni ska bli en drivkraft för både utveckling och användning av innovationer, att ni ska vara med och skapa attraktiv samhällsservice till våra medborgare. Offentlig sektor utgör en gigantisk del av svensk ekonomi.

Vinnova vill åstadkomma en mätbar och bestående beteendeförändring i offentliga aktörers sätt att efterfråga, använda och sprida innovation. Man vill dessutom öka förmågan att driva komplexa innovationsprocesser.

– Vi ser också möjligheter att skapa nya marknader för innovativa företag och ett bättre resursutnyttjande i offentlig sektor.

Daniel Forslund talar vidare om ett antal utmaningar och möjligheter.

Samhällsutmaningar – en åldrande befolkning, en ökning av livsstilsrelaterade sjukdomar och antibiotikaresistens.

Individualisering – ständigt ökande krav på hög tillgänglighet, kvalitet och individuell service.

Resursutnyttjande – kostnadseffektivitet och miljömässig hållbarhet.

Befolkningsförändringar – kraftigt minskande eller ökande befolkning (utmaningen varierar från plats till plats över landet) och rekryteringssvårigheter.

– Vi behöver arbetsplatser med ett klimat där idéer fångas upp. Samhällstrender måste bemötas. Medborgarna tappar tålamodet om offentlig sektor inte erbjuder smarta

tjänster. Den mobila livsstilen behöver bejakas. En medborgare bryr sig snart inte ett dugg om till exempel kommungränser och medarbetare i kommuner och landstinget vill ha mobila beslutsstöd.

– En ny ung medarbetare i vården, som är van att sköta det mesta med sin Ipad, ska inte behöva mötas av arbetsätt där rörpost, fax, pappershögar och gemensamma datorer som passerat bäst-före-datum för längesen fortfarande hör till det vanliga.

Han konstaterar att vilja, strategierna och ramverket redan finns på plats. Dessutom är både målbild och problem-bild tydliga.

– Det borde alltså vara jättejätteenkelt att komma vidare nu. Men verkligheten visar sig inte vara så självklar och lätt. Det råder ingen brist på nya innovativa idéer – men vi saknar ofta mod att samtidigt göra oss av med det gamla.

– Vinnova vill vara en långsiktig partner i verksamhets-utvecklingen. Vi vill erbjuda metodstöd för systematiskt genomförda förändringsprocesser. Steg ett blir att identifiera och hantera de hinder som finns.

Han påpekar också att ansvariga politiker och tjänstemän behöver göra plats för innovation högt upp på agendan.

– Den är en del av kärnverksamheten, inte en hobby som några få entusiaster får hålla på med på fritiden om de vill. Innovationsarbete pågår varje dag mitt i verksamheten.

Vinnovas satsningar 2013:

Adressera hinder – stimulera fler innovationsupphandlingar, initiera satsning på förändringsledning för ett innovativt ledarskap i kommuner och landsting

Stimulera nyttiggörande – lansera bred utlysning för att utveckla och bredda innovationsslussar och testbäddar, skapa incitament för spridning av resultat och använda fler tävlingar och utmaningar.

Bygga ny kunskap – utveckla ny insatsform för att underlätta för exempelvis små kommuner att söka, utveckla modeller för att mäta effekterna av innovation, initiera kunskapsanalyser och utvärderingar.

Han vill slutligen påminna om möjligheten till innovationsupphandlingar.

– Med färre detaljer i förfrågningsunderlaget öppnar vi upp för innovation. Fråga efter något som inte finns genom att istället specificera behovet.

Vill du veta mer?

Daniel Forslund, chefsstrateg, Vinnova,
e-post daniel.forslund@vinnova.se

Lyssna på deltagarröster:

**Björn-Olov Hallberg, kommunalråd,
Munkfors kommun**

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från Nya perspektiv?

– Vi har kommit en bra bit på vägen att utveckla samverkan mellan länets kommuner och landstinget. Men när man nu ser vissa av resultaten som presen-teras, så inser man att det är ett arbete som vi alla måste hålla tag i och värna om. Det här arbetet gör sig inte självt.

På vilket sätt kommer arbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

– I Munkfors kommun försöker vi få in de mål som sätts upp i Nya Perspektiv till att vara de samma för oss. Syftet är att fokusera på det gemensamma arbetet i länet, men också att arbetet med Nya Perspektiv ska kännas angeläget och inte som något extra jobb ovanpå allt annat.

**Mikael Blom, skolchef,
Säffle kommun**

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från Nya perspektiv.

– Vi måste bli ännu bättre på att samarbeta kring våra barn och elever. Vi behöver vara så proaktiva som möjligt och sätta in insatser i ett tidigt skede där det behövs. Alla aktiva aktörer ska samlas i syfte att jobba tillsammans för barnets bästa.

På vilket sätt kommer arbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

– Om vi lyckats att utveckla samarbetet till något ännu bättre än idag, så hoppas jag att vi ser att våra barn lämnar skolan med bättre kunskapsresultat. De har då större förutsättningar att lyckas senare i livet och vi medverkar till mer livskraftiga medborgare i vuxen ålder. Vi slipper också stora socioekonomiska kostnader för samhället.

Utmaning: Äldres hälsa – uppsatta mål och nuläge

Sten Fransson, kommunfullmäktiges ordförande i Arvika kommun och representant för den politiska styrgruppen för Nya perspektiv, presenterade en uppföljning av tidigare uppsatta resultatmål för utmaningen Äldres hälsa.

– Syftet med de mål vi sätter inom den här utmaningen handlar om att vi varmlänningar ska kunna bli allt äldre och fortfarande vara aktiva. Sjukdom ska skjutas upp till så sent i livet som möjligt.

>>> Vid minst 60 % av förväntade dödsfall har brytpunktssamtal genomförts med patienterna (Svenska palliativregistret: 35,3 %, mars 2012.

Socialstyrelsen definierar begreppet brytpunktssamtal i sin termbank: Samtal mellan ansvarig eller tjänstgörande

läkare och patient om ställningstagandet att övergå till palliativ vård i livets slutskede, där innehållet i den fortsatta vården diskuteras utifrån patientens tillstånd, behov och önskemål.

– Vi vill säkerställa att våra äldre får en värdig vandring in i övergången mellan liv och död. I uppföljningen av resultatmålet ser vi totalt sett en förbättring, idag är andelen 40 procent för hela Värmland. Vi ser också att hemsjukvården har nått målet.

>>> 90 % av personer i särskilt boende får en riskbedömning (undernäring, fall, trycksår och dålig munhälsa, Senior alert)

– Vid årsskiftet 2012/2013 hade hälften av de varmländska kommunerna uppnått detta mål. Vi vet också att det skett ytterligare förbättringar under första halvåret 2013.

– Ett konkret exempel handlar om de äldres munhälsa. Här har cirka 2 000 medarbetare gått en speciell utbildning.

>>> Antalet personer över 65 år som får olämpliga läkemedel eller olämpliga läkemedelskombinationer ska minska med minst 10 % mellan september 2011 och september 2012.

– Här ser vi också förbättringar även om det går i en något långsammare takt än vi önskar oss. Vi har fått till stånd en samordning mellan landstinget och apoteket som fungerar. En bromsande effekt är dock att många har ordinationer utskrivna som är giltiga under lång tid, de försvinner inte automatiskt ur systemet.

>>> Andelen personer i särskilda boenden som får läkemedel mot psykos ska minska med minst 10 % mellan september 2011 och september 2012.

– Vi har nått halvvägs. Det har skett en minskning med 4,1 procent. Vi kan dock konstatera att vi är på god väg i arbetet.

STEN FRANSSON

>>> Undvikbar slutenvård ska minska med 10 % och återinläggningar inom 30 dagar ska minska med 10 % på länsnivå.

– Människor ska inte behöva åka in och ut från sjukhus. De ska vårdas klart, sen åka hem och klara sig där.

– Det här är ett mer komplext mål än vi hade förväntat oss i gruppen. Problemet är som störst för dem som bor i eget hem, inte på särskilt boende. Vi jobbar vidare med analyser och med att hitta nya metoder som hjälper oss att uppnå detta mål. Men vi får nog vara beredda på att det kommer att ta lite tid att uppnå målet i alla delar av Värmland.

>>> Alla kommuner ska ligga under riksgenomsnittet vad gäller fallolyckor för personer 80 år och äldre.

– Vi ser en klar förbättring när det gäller en minskning av antalet fallolyckor bland våra äldre medborgare. Det finns flera vinster. Det personliga lidandet minskar, samtidigt som samhällets kostnader minskar.

Arbetsgruppen har också gett Sten Fransson i uppgift att ta med sig tre slutsatser att presentera för seminariedeltagarna:

- Den samverkan som nu kommit igång på allvar mellan kommunerna och landstinget behöver ständigt utvecklas vidare.
- Vi behöver ändra vår mentala inställning kring arbetssätt och metoder.
- Inom samverkan behöver vi hitta ett system för att alla som satsar pengar och andra resurser också tjänar på det – kommunerna, landstinget, brukarna, patienterna och deras anhöriga.

Lyssna på deltagarröster:

Marianne Utterdahl, landstingsråd, Landstinget i Värmland

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från Nya perspektiv.

– Framförallt tänker jag att vi har resurser i samhället, bara vi vågar titta i nya riktningar. Det var till exempel riktigt intressant att höra analytikern Ola Petter Nyhaug berätta hur delar av näringslivet lägger mer pengar på pedagogisk forskning än vad skolverket gör. De vet vad som lockar unga människor och vad som fungerar. Det är ett bra exempel på hur man intar patientens eller medborgarens perspektiv. Jag tror att vi inom flera områden vinner på att ta in kunskap från fler än de traditionellt vanliga kanalerna.

– Jag tar också med mig vikten av att mäta framstegen och komma ihåg hur allt började. När det handlar om samverkan finns ett kontinuerligt behov av process, vilket kan försvåra möjligheten att uppleva framstegen och därmed tillmäta samverkansformen dess rätta värde.

– Viktigt är också modet att driva de frågor och fatta de beslut som krävs, oavsett om ekonomiska vinsten hamnar i annan huvudmans kassa. Medborgaren/patienten måste alltid vara i första rummet, och medborgaren bryr sig inte om vilken kassa som berörs. Däremot förväntar de sig att vi förtroendevalda och tjänstemän löser våra uppdrag!

På vilket sätt kommer arbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

– Jag har med mig inspirationen och näringen som jag får av att fokusera på värmlänningens behov och förutsättningar under ett dygn. I andra hand kommer att lösa de strukturella/ekonomiska barriärerna. De gemensamma samtalen och föredragningarna underlättar samtal över gränser samt ökar möjligheten till samförstånd i beslut och åtgärder.

– Vi har samhällsekonomiskt och medmänskligt inte råd med att låta så många människor falla mellan stupören i samhället. Tanken; "Vad kan jag göra?" bör komma före "varför har inte andra gjort något?"

MAY BJERKLUND
ANDERS PETTERSSON
MONICA GUNDAHL

Röster och reflektioner i halvlek!

Som avslutning på den första seminariedagen kallar moderatorn Anne Bylund upp tre deltagare på scenen och ber dem dela med sig av några spontana tankar, insikter eller reflektioner.

Monica Gundahl, politiker, Landstinget i Värmland och Region Värmland

– Det har varit jätteintressant att få ta del av alla föreläsningar och redovisningar. Framförallt uppskattar jag de diskussioner som blir kring borden i samband med varje programpunkt.

– Nu behöver vi ta med oss kunskapen hem, och även ställa oss frågan om vi gör rätt saker. Hur når vi ut i verksamheterna för att bidra till utveckling?

– Jag tycker att inslaget med fokus på socioekonomi väckte tankar. Kanske behöver vi tänka på ekonomi på andra sätt än vi traditionellt gör. Jag hoppas att Nya perspektiv får oss att våga prova nya arbetssätt som ger resultat och utveckling för alla inblandade.

Anders Pettersson, kommunchef, Munkfors kommun

– Jag tar med mig föreläsningen som Ole Petter Nyhaug gav oss om hur unga människor tänker och agerar. Det känns helt otroligt att tänka på att unga i Europa aktiverar sig totalt 27 timmar per dygn – och de asiatiska ungdomarna 38 timmar!

– Jag tycker också det är intressant att höra om hur unga idag tar till sig kunskap. Det får oss att förstå hur viktigt det är att pedagogik och arbetssätt i våra skolor går hand i hand med bland annat den tekniska och digitala utvecklingen. Det finns olika sätt att lära sig saker på. Jag har tidigare jobbat inom Apoteket och nästan all personalutbildning var förlagd till internet. Så jag har egna erfarenheter från e-lärande och vet att det fungerar bra och är effektivt.

May Bjerklund, skolchef, Årjängs kommun

– Samverkan blir tydlig när vi får igång diskussionerna kring borden. Det har hittills varit mycket värdefullt. Tankar som finns kvar kommer bland annat från filmen vi såg med exemplet "Patrik". Om vi idag satsar 500 tusen på de "Patrik" vi möter, blir både samhället och de enskilda personerna vinnare i ett långt perspektiv. Jag känner igen mig i detta genom tankar vi redan har i Årjäng.

– Största friskfaktorn för barn och unga är framgång i skolan, det behöver vi påminna oss om hela tiden. Det är i det arbetet vi behöver samverka, vi behövs allihop!

"Detta tar jag med mig!"

När seminariets andra dag startade fick deltagarna uppdraget att notera något av det de vill ta med sig hem från dag ett kopplat till ett antal teman. Här är några exempel:

Etablera och fördjupa relationer

- respekt och tålamod
- intressanta diskussioner som leder till anda möten framöver för att lösa problem och arbeta med frågor
- träffat nya personer
- vi har gjort mycket tillsammans
- etablera strukturer för samverkan/samarbete mellan hälso-och sjukvård och skola

Kunskap

- inget annat forum där så många områden möts
- den nya generationen trådlös och rotlös
- innovationer, nya tekniska lösningar
- alla ser "samma" problembild
- nya Perspektiv påverkar kunskapsinhämtande och lärande
- nya former av lärande
- använd ny teknik för att underlätta och släppa gamla rutiner

Inspiration

- mod
- tänk nytt
- utmana invanda sätt att tänka
- "alla är bäst på någonting"
- stimulera, kommunicera, överraska
- de insatser som görs – är det rätt insatser?
- kan vi mäta för att få veta?
- resurser finns – titta åt rätt håll – bryt-traditioner!

Nya kontakter

Ett syfte med Nya perspektiv-seminariet är att knyta nya kontakter och bygga nätverk. Anne Bylund frågade deltagarna hur många nya personer de pratat med under den första dagen. Två personer hade pratat med cirka 20 nya personer, fyra personer hade knutit kontakt med cirka 15 nya personer, 23 personer pratade med tio nya och 27 personer med cirka fem nya personer. Bravo!

Insikt

- vi måste lyfta in Nya perspektivarbetet och målen i vår strategiska plan
- så mycket makt på samma ställe
- viktig arena för att nå målen
- behov av utvecklingsenheter i verksamheterna
- omfamna förändring och nytänkande
- känslan av ett djupt engagemang hos församlingen
- vilket bra arbete som har gjorts, behöver vatten o näring för överlevnad! Att ta nästa steg, ny form ny inspiration
- sätt mål och mät
- ändra arbetssätt – återigen MÅSTE vi tänka och VERKLIGEN ändra arbetssätt
- bra på väg, men mycket kvar
- förståelsen av och för varandra, kommuner och landsting
- värna om barnen och ungdomarna – "de är bra, bara de får möjlighet att visa det" nya sätt att • se på barns möjligheter till inlärning
- ungdomarna behöver engagemang och bekräftelse – viktigare än pengar
- vikten av tidiga insatser – stäm i bäcken hellre än i ån
- skolan som arena för tidiga insatser – hur?
- viktigt med socioekonomisk investering
- Befolkningsansvaret- befolkningsföreträdarrollen
- nya perspektiv = politik på nytt sätt
- en del är grönt en del är rött men har vi någon påverkan?
- uthållighet
- finns mycket att göra i fortsättningen för Värmland
- det har lagts ner mycket arbete ute i grupperna – men hos oss är det inte lyft till högsta nivå....
- hur konkretiseras vision och mål på hemmaplan, var finns det lokala arbetet?
- nya generationer = nya möjligheter
- vad kan var och en bidra med?
- komplexitet och behov = samförstånd och samverkan
- verkstad för värmlänningen
- förståelsen för varandra – kommuner och landsting
- "vi har lokaliserat om omringat problemen
- vi har satt upp mål
- vi har sökt verktyg
- vi har lagt till skolan
- nu vill alla se resultat
- norrmannen la till ytterligare en dimension
- Nya perspektiv kan vara – är – att se politiken på ett annat sätt"

Utmaning:

Psyisk hälsa – uppsatta mål och nuläge

Ulric Andersson, landstingsråd, Landstinget i Värmland och representant för den politiska styrgruppen för Nya perspektiv, presenterade en uppföljning av tidigare uppsatta resultatmål för utmaningen Psyisk hälsa.

– Det handlar om att följa upp de mål vi satt, men också att säkerställa att de mätningar vi gör visar en korrekt bild av verkligheten. Det är svårt att veta vad det är som påverkar resultaten, det är många faktorer som bidrar till att hälsotalen – inte minst konjunkturläget.

– Ett annat område som vi behöver slå ett slag för är vård- och stödsamordning. Där finns ett glapp mellan huvudmännen som inte är bra. I Värmland var vi tidigt ute med att bland annat utbilda personer för vård- och stödsamordning. Men ett problem är att vi inom landstinget och kommunerna sedan inte skapar tjänster för denna typ av kompetens. Vad gör vi åt detta? Det känns som slöseri

med värdefull kunskap när den inte kommer till nytta där den behövs som bäst.

– vi tycker också att det finns utrymme att ta fram fler resultatmål inom denna utmaning, idag redovisas nuvarande resultatmål.

>>> Andelen män 18 – 25 år med nedsatt psykisk hälsa ska minska från 18 % år 2008 till 15 % vid mätning 2012.

– Mätningar visar på en liten förbättring, en andel på 1 %.

>>> Andelen kvinnor 18 – 25 år med nedsatt psykisk hälsa ska minska från 36 % år 2008 till 30 % vid mätning 2012.

– Resultatmålet för 2012 har uppnåtts.

Coach-projektet ger extra stöd tillbaka till arbetsmarknaden

Coach-projektet i Filipstad och Storfors kommuner vill vara ett stöd för den som har hamnat långt utanför arbetsmarknaden. I dagsläget har man haft 190 deltagare – 36 procent har börjat arbeta eller studera och 31 procent har gjort en stegförflyttning i rätt riktigt.

Pia Nordlund är en av två medarbetare i Coach-projektet som jobbar med arbetslivsinriktad rehabilitering. Hon finns med på seminariet för att dela med sig av erfarenheter samt berätta om några av de personer som fått stöd.

– Många har från början svårt att ens komma utanför den egna dörren. Ofta får vi ha första kontakterna via e-post, sms eller helt enkelt ses hemma hos dem. De kan vara skräckslagna inför omvärlden och tycker att de har misslyckats många gånger. Men hos de allra flesta finns en vilja att förändra livet.

– Vi kan vara ett stöd på många olika sätt. Vi kan följa med på besök hos läkare eller psykiatriker. Då blir vi en förmedlande länk som hjälper till att ställa de frågor som kan upplevas som dumma. Efteråt diskuterar vi vad som hände och sades på mötet. Många blir blockerade och minns inte själva.

Pia Nordlund menar att det är en framgångsfaktor att flera av samhällets aktörer samverkar kring varje deltagare inom Coach – kommunen, landstinget, försäkringskassan, arbetsförmedlingen. Hon berättar om en utlandssvensk kvinna i 45-årsåldern som har barn tillsammans med en svensk man. Efter skilsmässa slutade hon plötsligt att gå till jobbet, hon lämnade inte hemmet och kunde inte ta hand om sina barn. När hon också blev uppsagd och förlorade sitt arbete hade hon inga möjligheter att klara sin ekonomi. Räkningar förblev obetalda och hon stod inför vräkning.

– Jag träffade kvinnan för första gången hösten 2012. Hon hade byggt en fasad kring sig och sa först att ”allt var bra”. Men jag förstod att det inte var så. Vi träffades några gånger, men sedan kom hon inte till våra möten heller. Vi fick ingen kontakt och blev oroliga. Till sist tillkallades polis. Då hade hon återigen skärmat sig från omvärlden, men satt hemma och tittade på tv.

Denna händelse fungerade som ett uppvaknande.

– Hon förstod att det fanns hjälp att få, och andra människor som brydde sig om henne. Hon fick insikter kring sin egen hälsa, började sköta sin diabetes. Efter praktik och arbetsprövning tog hon åter kontakt med sin tidigare arbetsgivare. Hon fick börja prova på halvtid. Idag är hon tillbaka på heltid.

– Hon har haft en kämpig resa. Men nu kan barnen vara mer hos henne och hon kan försörja sig själv igen.

Vill du veta mer?

Pia Nordlund, Coach-projektet/
Finansiella samordningsförbundet Östra Värmland,
e-post pia.nordlund@filipstad.se

VISIT

är ett samverkansprojekt för bättre psykisk hälsa hos barn och unga samt deras familjer

VISIT i Hagfors är en öppen mottagning för barn och ungdomar, deras familjer samt unga vuxna upp till 25 år. Uppdraget är att förebygga och behandla psykisk ohälsa. Förutom VISIT finns även ungdomsmottagning och familjecentral i samma lokaler.

– En framgångsfaktor är att vi finns nära i den lokala kända miljön och det är enkelt att få en första kontakt med oss, konstaterar psykolog Ulf Hjelm.

Förutom Ulf Hjelm finns Annette Jansson, chef vårdcentralen Hagfors, och Annica Lövgren, verksamhetschef Resurscentrum i Hagfors kommun, på plats under seminariet för att berätta om VISIT ett gott exempel på hur samverkan kan fungera i praktiken.

Verksamheten har en rad målsättningar – 80 % ska vara hjälpta och nöjda med behandlingen, tillgängligheten vara hög, individinsatserna ska målplaneras, inga väntetider, konsultation till personal på förskola och skola. Samverkan sker mellan tre aktörer – landstinget, socialtjänsten och skolan.

Telefonrådgivning ska ges redan på anmälningdagen och ett besök för bedömning bokas in inom fem dagar.

– Vi tar emot alla som söker sig till oss, berättar Ulf Hjelm. Det flesta kommer genom hänvisning eller på rekommendation. Många tar egen direktkontakt med VISIT. Det betyder att vi är väl kända och att vi har hög tillgänglighet.

Antalet pågående ärenden har stadigt ökat sedan starten. Av de som avslutas kan 34 procent anses vara färdigbehandlade, 7 procent har remitterats vidare, 6 procent har hänvisats vidare och 19 procent har rekommenderats vidare. Endast 8 procent anger att de inte vill fortsätta. Framgångsfaktorerna är flera, först och främst att VISIT är ett första-linjen-projekt som sätter barnets behov i fokus. När det behövs kopplas resten av familjen in.

– Vi finns i den nära miljön, har hög tillgänglighet och psykiatristämpeln har avdramatiserats. Samverkan sker med skriftliga samtycken, vilket leder till nya samverkans- och behandlingsformer.

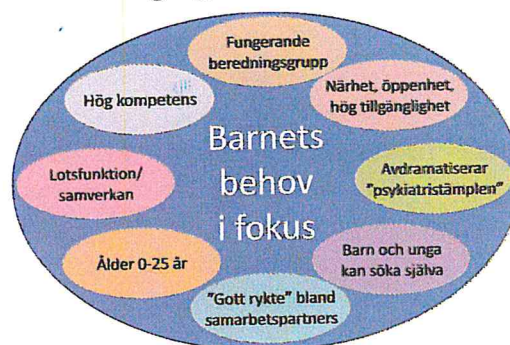
– Barn och unga kan själva söka hjälp hos oss, upp till 25 år. Det finns många unga vuxna som behöver stöd. Till

skillnad från annan statistik som vi har fått ta del av här idag, så möter vi fler unga män än kvinnor som upplever psykisk ohälsa.

Gruppen avslutar med att kort berätta om ett par konkreta exempel där VISIT kunnat vara till stöd och hjälp. Ett ärende handlar om en ung kille som kände sig misslyckad på gymnasiet. Han låg mest hemma, gick inte till skolan. När han kom i kontakt med VISIT kom det fram att det i hans bakgrund fanns problematik med självmordsnära tankar.

Framgångsfaktorer för VISIT

– Han fick kontakt med psykiatriker och efter en tid blev hans situation allt bättre. Han kom iväg till skolan igen. Feedback från skolan tillbaka till oss har bara varit positiv. Idag vet vi att pojken mår bra.

VISIT-projektet ska nu utvärderas av forskaren Curt Hagquist vid Karlstads universitet och SKL.

Vill du veta mer?

Annette Jansson, chef vårdcentralen Hagfors,
e-post annette.jansson@liv.se

Annica Lövgren, verksamhetschef Resurscentrum i
Hagfors kommun, e-post annica.lovgren@hagfors.se

Ulf Hjelm, psykolog Landstinget i Värmland,
e-post ulf.hjelm@liv.se

Utmaning:

Riskbruk och riskbeteende – uppsatta mål och nuläge

Ingela Wretling, politiker i Karlstads kommun och representant för den politiska styrgruppen för Nya perspektiv, presenterade en uppföljning av tidigare uppsatta resultatmål för utmaningen Riskbruk och riskbeteende som innehåller flera delområden.

– Syftet med den här utmaningen är att förbättra folkhälsan på sikt genom ett långsiktigt arbete.

ÖVERVIKT HOS BARN OCH UNGA

>>> Andelen överviktiga barn och unga ska minska med 15 procent före 2015.

– Bland 5 ½-åringarna har andelen minskat något, från 21 till 19 procent, medan andelen för 10-åringarna är oförändrad.

– För det här arbetet finns det ett väl underbyggt strategidokument framtaget på länsnivå. Det gäller för 2012 - 2016. En arbetsgrupp finns kopplad till arbetet med strategin som leds av kostchefen i Grums. I strategin framgår det tydligt vad som behöver göras och budskapet här idag är att vi alla behöver åka hem och göra just detta. Arbetet behöver komma igång.

– Det har också tagits ett initiativ att skapa ett nätverk mellan kommunerna. Det är inte ens alla som har tagit sig tid att svara på enkäten som gått ut. Så det är en uppmaningen här idag – ta bättre tag i denna utmaning.

>>> Karies bland barn och unga i Värmland ska minska.

– En uppföljning bland 12-åringar visar en liten höjning, från 0,57 till 0,59 procent karerade tänder.

– Detta mål är formulerat på ett sätt som har visat sig vara svårt att mäta. Inför nästa period kommer vi därför att definiera målet på nytt.

HIV OCH SEXUELLT ÖVERFÖRBARA INFEKTIONER (STI)

>>> Förekomst av klamydia i åldersgruppen 15 – 29 år, oavsett kön, ska minska.

– Resultatet visar på en liten förbättring, från 19,19 till 19,07 av 1000 personer

INGELA WRETLING

– Även för det här arbetet finns ett aktuellt strategidokument som bland annat tar upp behovet av att förbättra skolornas kvalitet i sex- och samlevnadsundervisningen.

TOBAK

>>> År 2014 uppgår andelen ungdomar i gymnasiets första årskurs som röker eller snusar till högst 6 %.

– Andelen rökare har minskat något medan andelen snusare är oförändrad.

– Utgångsläget för mätningarna är 2011 då andelen var 10 procent. För vårt arbete med den här utmaningen finns ett strategidokument som bygger på riksdagens samlade ANDT strategi, ett arbetet hålls samman av länsstyrelsen.

ALKOHOL

>>> Andelen ungdomar i gymnasiets första årskurs som aldrig har druckit alkohol ska öka från 33 % (2011) till 50 % (2018).

– Tyvärr visar mätningar att andelen har minskat istället för ökat som vi har satt som målsättning – till 29 procent.

– Vi behöver påminna oss om att det drogförebyggande arbetet aldrig tar slut. Det kommer hela tiden nya ungdomar, därför måste dessa insatser vara permanenta och inte drivas i tillfälliga projekt. Det finns färdiga och bra strategier, men de behöver genomföras för att ge den effekt vi vill ha.

Risk, skydd och strukturerad bedömning – barn och unga med (eller i riskzonen för) normbrytande beteende

Anna-Karin Andershed är docent och universitetslektor i psykologi. Hon börjar med att ge oss en gemensam bild av vad hon menar med normbrytande beteende.

– Det är när man bryter mot de normer och regler som gäller i den miljö där individen befinner sig, konstaterar hon.

Det kan vara aggressiva utagerande beteenden mot andra människor eller djur – till exempel slag, sparkar, hot. Och det kan vara icke-aggressiva beteenden – till exempel att bryta mot föräldrarnas regler, snatta, vandalisera, skolka och klottra. Det finns inget enkelt svar på orsaken till att vissa personer har ett normbrytande beteende, och framförallt inte ett enskilt svar.

– Det går aldrig att se isolerat på individen. Vi måste gå in i sammanhanget där den finns.

Anna-Karin Andershed talar istället om att se på riskfaktorer för och skyddsfaktorer mot normbrytande beteende.

– En riskfaktor är en egenskap, en händelse, förhållande eller process som ökar sannolikheten eller risken för ett visst utfall. Risk är nödvändigtvis inte samma sak som orsak. En skyddande faktor är å andra sidan något som gör att risken reduceras.

Så kallade riskfokuserad prevention handlar om att arbeta för insatser i syfte att reducera och avhjälpa riskfaktorer, samtidigt som personens skyddsfaktorer stärks. Att förstå vem som kan ha nytta av insatser, vad insatserna ska fokuseras på och hur insatsen ska utformas och ges, kräver en bedömning. Det är ett av Anna-Karin Andersheds huvudbudskap. Man måste dessutom ta hänsyn till individens förmåga att ta till sig stöd när man ska avgöra vilken metod som ska användas i varje specifikt fall.

– Det är den som löper stor risk som ska erbjudas de mest intensiva insatserna, säger hon. Insatser som inte är behovsanpassade kan komma att visa sig vara meningslösa, ungefär som att skicka en rökare på alkoholavvänjning. Nästa del av huvudbudskapet handlar om just dessa bedömningar.

– Med allt detta som bakgrund förstår ni säkert att bra bedömningar måste göras individuellt, de kan inte baseras på generella och svepande antaganden. Vi behöver också ett verktyg eller instrument vi är vana att hantera och kan avläsa på ett bra sätt, anpassade för den situation vi är i.

– I andra situationer är det helt självklart att vi ska använda verktyg eller instrument. Det blir ett sätt att säkerställa att bedömningen blir så korrekt som möjligt och att den blir gjord på ett likvärdigt sätt oavsett vem som gör den.

Vad är en bra risk- och behovsbedömning?

- Bedömningen är strukturerad. Det finns tydliga definitioner och samtliga risk- och skyddsfaktorer bedöms hos alla klienter. Detta ökar möjligheterna att uppnå hög grad av samstämmighet mellan bedömare, så kallad interbedömarreliabilitet, och underlättar samverkan.
- Fokuserar på forskningsbaserade risk- och skyddsfaktorer.
- Identifierar de specifika risk- och skyddsfaktorer som bör fokuseras på i insatser för den enskilda klienten.
- Tar hänsyn till eventuella fallspecifika risk- och skyddsfaktorer.
- Inkluderar uppföljande bedömningar.

Anna-Karin Andershed är en av utvecklarna av ett strukturerat instrument för bedömning av risk- och skyddsfaktorer för barn med, eller i riskzonen för, normbrytande beteende: ESTER. Forskning visar att det ger en samstämmighet mellan bedömare som är ganska bra till riktigt bra. De har också sett att bedömare i mindre utsträckning missar viktiga faktorer jämfört med när man inte använder ett strukturerat instrument.

– Vi ser dessa individer och vi vet vad de riskerar. Det kostar – både humanekonomiskt och samhällsekonomiskt. Det finns många goda skäl för att identifiera, bedöma och sätta in insatser så tidigt som möjligt.

Vill du veta mer?

Anna-Karin Andershed, docent och universitetslektor i psykologi, Örebro universitet, e-post anna-karin.andershed@oru.se

ANNA-KARIN ANDERSHED

Våga drömma!

Konstnär, sångerska, simmerska. Efter en timme på scenen under Nya perspektiv är det säkert flera av deltagarna som gärna vill ge Lena Maria Klingvall ännu fler passande titlar – till exempel glädjespridare, inspiratör och tankeväckare.

– Allt jag gör idag är resultatet av att jag gång på gång har vågat ta chanser, säger hon.

Lena Maria Klingvall föddes med sitt handikapp – inga armar och ett vänsterben som är kortare än det högra. Direkt efter förlossningen fick föräldrarna frågan om de ville lämna bort sin nyfödda dotter.

– Men min pappa är en jordnära bondpojke. Han frågade sig om flickan inte skulle ha ett hem, och konstaterade att eftersom ”vi är hennes föräldrar, ska inte vi vara det hemmet då?”. Min mamma har berättat att när vi sedan på den tredje dagen återförenades, så såg hon inte ens mitt handikapp. ”Jag såg två pigga ögon och en glad mun”, brukar hon säga. ”Jag såg dig”. Så jag växte upp tillsammans med mamma och pappa, och efter 14 månader fick jag också en lillebror.

Hon berättar att det var jobbigt med kompisar en period på lågstadiet. Alla andra hade en bästis.

– Självt tyckte jag att jag var som alla andra, förutom att jag gjorde saker och ting med fötterna istället för med händerna. För mig var det inte så konstigt. Men mamma såg att jag hade det jobbigt. Jag kom hem och grät.

Mamman gav henne ett tips som blev räddningen.

– Hon uppmuntrade mig att fråga olika personer om hjälp varje gång, så att ingen skulle tycka att det var så jobbigt att vara kompis med mig. Det var det bästa som kunde hända. Från den dagen ville alla vara min vän!

Svenska folket fick lära känna Lena Maria Klingvall 2010 då hon kidnappades av Ingvar Oldsberg mitt under bokmässan och plötsligt var huvudperson i tv-programmet Här är ditt liv.

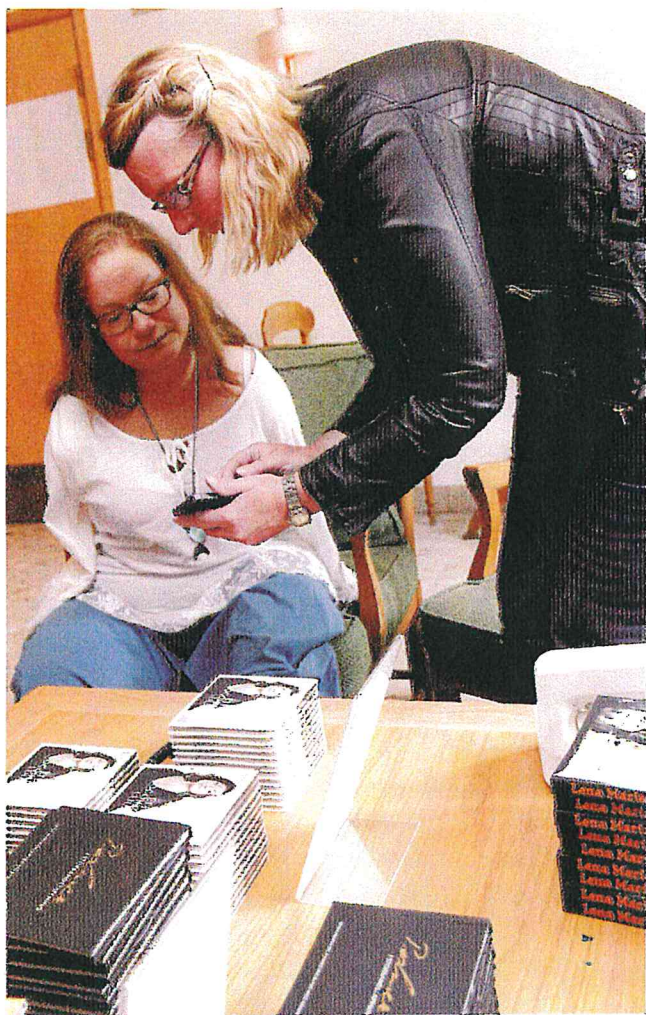
– Det öppnade alla dörrar för mig, säger hon. Det var 90 minuter tv utan reklam och det hände så många roliga saker. Därefter hade jag fullt upp. På ett år gjorde jag 200 framträdanden. Till sist visste jag knappt var jag var någons stans. Jag kände mig som kungen. Men så orkar man inte hålla på. Förra året blev det 100 framträdanden och nu har jag lugnat ner mig ytterligare.

För två år sedan kom också hennes bok Våga drömma.

– Jag gillade inte alls titeln först. Mitt liv har inte i första hand handlat om att uppfylla drömmar. Jag har egentligen bara haft två – först att bli telefonist efter en lyckad prao, och sedan att få köra långträdare. Nej, för mig har det mer handlat om att våga ta de chanser som har kommit.

Hon talar om hur olika alla vi människor är varandra.

– En del har nära till skratt, andra närmre till gråt. En del vill resa och upptäcka världen, andra stannar hellre hemma. Många är positiva, andra bara klagar. Men det är fantastiskt – ingen är den andra lik. Varenda en av oss är original.

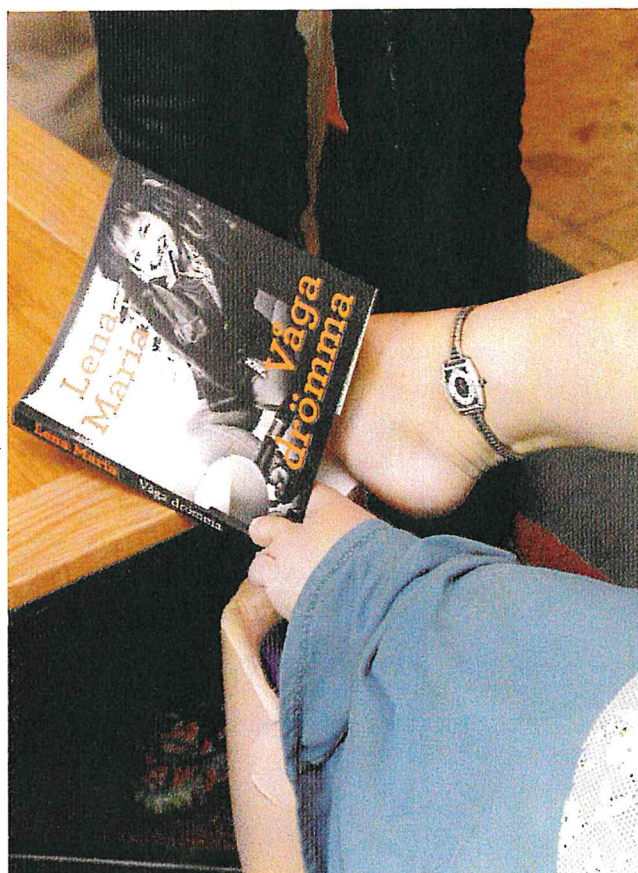

– De flesta av oss håller inne med komplimanger och uppmuntrande ord. Vi är på vår vakt, vågar inte sticka ut och göra något oväntat. Men jag brukar fundera på vad som skulle hända om vi var lite mer generösa mot varandra.

– Jag är övertygad om att jag inte skulle vara den jag är idag om jag inte genom hela livet hade fått känna mig så oerhört älskad. Och ni vet ju hur det är när man är förälskad, för älskad. Då sträcker man på sig, blir stoltare, gladare, sprider leenden och är pigg på det mesta. Då blir man också generös!

Hon vill avslutningsvis slå hål på myten att "ensam är stark".

– Jag undrar hur någon kunnat tro det. Jag har då aldrig träffat någon som är ensam och som är stark. Jag tror att vi blir starka av att vara omslutna av andra människor. Så fortsatt att ta vara på dagarna och varandra!

Vill du veta mer?

Besök Lena Maria Klingvalls hemsida
www.lenamaria.com

Gemensam inriktning och nya resultatmål för alla utmaningar – fokus från 2013 och framåt

Det finns mål som vi har diskuterat och enats kring. Vi når dem naturligtvis inte alla på en gång, men från där vi befinner oss idag ska vi hela tiden flytta fram positionerna.

Det konstaterar regionråd Catarina Segersten Larsson, ordförande i den politiska styrgruppen för Nya perspektiv, när hon summerar de två seminariedagarna och slutligen uppmanar deltagarna att bära med sig de kunskaper och den inspiration de fått i det fortsatta vardagliga arbetet.

” – Nu har vi jobbat ytterligare ett år, vi har haft ännu en konferens. Många ord med viktig innebörd har lyfts fram under de här dagarna. Jag tänker till exempel på kunskap. Vi behöver alla ständigt fylla på med ny kunskap. Det har vi fått göra genom inbjudna föreläsare och genom att höra flera medarbetare berätta om erfarenheter från projekt i Värmland.

– Vi har också haft många intressanta diskussioner, både här kring borden, men också under pauserna. Vi har fått inspiration – och vi har fått lära oss att ”alla är bäst på något”. Det är bara en av insikterna vi tar med oss hem och som nu förbättrar våra möjligheter att förändra i en gemensam riktning.

– Jag vill se att allt vi tar upp inom Nya perspektiv också blir en naturlig del i den vardagliga verksamheten – i mötet med våra medborgare och i planeringen av de insatser som krävs för att vi ska nå våra resultatmål. Det finns fortfarande informationsluckor ute i våra olika organisationer om att det här utvecklingsarbetet pågår och vad det innebär. Därför behöver vi allihop bidra till att öka kunskapen om Nya perspektiv bland medarbetarna.

– Det finns också ett önskemål om att föra in integrationsfrågor i Nya perspektiv. Det handlar bland annat om hur vi hanterar och ger stöd till ensamkommande flyktingbarn. Det får vi inte missa och låta falla mellan stolarna. Därför vill jag bolla den frågan vidare in i det här utvecklingsarbetet där jag tycker att den hör hemma.

– Nu är vi uppfyllda av allt vi har varit med om de här två dagarna. Vi har en feelgood-känsla som är fantastisk, och den behöver vi nu bära med oss för att förbättra för värmlänningarna inom de fyra utmaningar vi har.

– Vi vet att det blir bättre om vi gör det tillsammans!”

DEN SÅRBARA FAMILJEN

Gemensam inriktning

Huvudmännen ska i samverkan skapa förutsättningar för att värmländska barnfamiljer ska känna sig trygga samt att det vid behov skall finnas ett utvecklat och anpassat stöd för familjen.

Resultatmål

- Andelen som är behöriga att söka till gymnasieutbildning efter avslutad årskurs 9, ska öka från 90 % (2010) till 97 % (2015).
- Alla (100 %) av barnen ska erbjudas och komma på de hälsobesök och vaccinationer (på BVC och skola) som de har rätt till.
- Barns psykiska hälsa skall öka med utgångspunkt från det sammanvägda indexet i åldersgrupperna årskurserna 4 och 7 samt gymnasiets årskurs 1.

PSYKISK HÄLSA

Gemensam inriktning

Huvudmännen ska i samverkan arbeta för att medborgarnas psykiska välbefinnande ska öka, samt att huvudmännen ska bidra till en ökad kunskap om psykisk ohälsa hos allmänheten.

Resultatmål

- Andelen män 18 – 25 år med nedsatt psykisk hälsa ska minska från 17 % år 2012 till 15 % vid nästa mätning 2016.

- Andelen kvinnor 18 – 25 år med nedsatt psykisk hälsa ska minska från 30 % år 2012 till 25 % vid nästa mätning 2016.
- Antal självmordsförsök för män och kvinnor i alla åldrar ska sjunka från utgångsvärde 2011. (IDB data Värmland)

RISKBRUK OCH RISKBETEENDE

Gemensam inriktning

Huvudmännen ska i samverkan aktivt uppmärksamma riskbruk och riskbeteende i kontakter med elever, klienter, patienter och brukare. För att stödja inriktningen ska det, år 2014, finnas en struktur för kompetensutveckling i MI (motiverande samtal) för länet.

> ÖVERVIKT HOS BARN OCH UNGA

Gemensam inriktning

Övervikt och fetma hos barn och unga i Värmland ska förebyggas samtidigt som andelen fysiskt aktiva ska öka.

Resultatmål

- Andelen överviktiga barn och unga ska minska med 15 procent före 2015. Mätningar sker i åldrarna 5 ½ år och 10 år.
- Det genomsnittliga antalet kariesade/fyllda tänder bland 12-åringar ska minska.

> HIV OCH SEXUELLT ÖVERFÖRBARA INFEKTIONER (STI)

Gemensam inriktning

Spridningen av Hiv och STI skall begränsas inklusive konsekvenserna av dessa infektioner för den enskilde och för samhället.

Resultatmål

- Förekomst av klamydia i åldersgruppen 15 – 29 år, oavsett kön, ska minska med 10 % till år 2016.

> TOBAK

Gemensam inriktning

Andelen som röker i den värmländska befolkningen ska minska.

Resultatmål

- År 2014 uppgår andelen ungdomar i gymnasiets första årskurs som röker eller snusar till högst 6 %.
- År 2015 bör samtliga Värmlands kommuner ha beslutat om rökfri arbetstid inom all kommunal verksamhet.

> ALKOHOL

Gemensam inriktning

Andelen personer med riskbruk av alkohol skall minska i alla åldersgrupper, samt att debutantåldern för alkoholanvändning skall höjas.

Resultatmål

- Andelen ungdomar i gymnasiets första årskurs som aldrig har druckit alkohol ska öka från 33 % (2011) till 50 % (2018).

ÄLDRES HÄLSA

Gemensam inriktning

Huvudmännen ska i samverkan skapa förutsättningar för en trygg, frisk ålderdom för äldre i Värmlands län. Samverkan ska komma den enskilde till del genom en ökad kvalitet i berörda verksamheter och inom följande områden:

- God vård i livets slutskede
- Preventivt arbetssätt (till exempel undernäring, fall, trycksår och dålig munhälsa)
- God vård vid demenssjukdom
- God läkemedelsbehandling för äldre
- Sammanhållen vård och omsorg

Resultatmål

- Inför minst 60 % av förväntade dödsfall har brytpunktssamtal genomförts (Svenska palliativregistret, 35,3 % mars 2012).
- 90 % av personer i särskilt boende får en riskbedömning (undernäring, fall, trycksår och dålig munhälsa, Senior alert).
- Antalet personer över 75 år som får olämpliga läkemedel ska minska.
- Undvikbar slutenvård, det vill säga utvalda sjukdomstillstånd som bedöms kunna undvikas inom slutenvården, ska minska med 10 % och återinläggningar inom 30 dagar (undvikbara återinläggningar) ska minska med 10 % på länsnivå.
- Alla kommuner ska ligga under riksgenomsnittet vad gäller fallolyckor för 80 år och äldre.
- Alla resultatmål går att följa i dokumentet "Aktuellt perspektiv" www.regionvarmland.se/nyaperspektiv
- Målen är satta utifrån Nationella satsningen Bättre liv för sjuka äldre

